

כמוני היום ונתתי מופתים כי ילד יולד לנו לאל אשר החיה את המת ואסף המצורע בבא אליו נתן רפואות תעלה מי שאחזו קורדייקוס ועבר עליו רוח משחית ברוח שפתיו מן גו יגרשנו ויצאו ממנויב.

וכהנה רבות הטיח דברים וישם פניו נגד חכמי התורה מטיל מום בקדשים וסלף בה וילחם ברב'ה ויבז בעיניו דברי אלהים חיים וישליכם אל ארץ, אז אמרתי מה הכלב הזה אשר חירף מערכות אלהינו. ידי לא אסורות לבא בקהל הכתיבה, ועוד בה כי חיות הנה ואשר כח בהם, ה' צבאות ברוב חסדיו הותיר לנו משענת הקנה אשר יסמך איש עליו כהדין חוטרא דסמותא, ואשברה מלתעות עוול ונקל מזאת כמשחל בניתא, ודברתי אני אל ליבי על ראשון ראשון בשוט לשון ארבעים יכנו.

וקראתי שם הספר הזה סלע המחלקות וה' אלקים ישלח דברו אשר יעדו לעמו ישראל - מבית האסורים, בשמחה ובשירים, לחפשי ישלחנו. אמן סלה.

הלא כה דברי - ה' אחד וגש'ם אין, עברה שתיים זעם שלוש, אין ערוך מעשה ה' לפעולות אדם להבל דמה, העובד זולתו - לפניו יהלך דבר ואחריו שמה, תמות נפשו בארץ החיים, וחי לעולם - זרע יעבדנו.

ואתה האיש בועט ברקיע במקל יד ובקנה רצון, זדון ליבך לעב יגיע, שם פה בשמי'ם ראש מעל לרקיע, אשאלך והודיעני - אותו האיש די אנת פלח ליה בתדירא, והוא בן איש ואשה אשר ברא אלקים מבני אדם וזרע חומר, אם אלהים הוא כאשר דברת, וראה כל העם הגדולות אשר עשה, מדוע לא בא יושב ירושלים, על הברכיים ועל השוקיים, להשתחוות לו אפיים, ותהי להפך! כי נועצו לב יחדיו והדת נתנה בין נצ'ר² וחברוהי להתקטלא, וכרוזא קרי בחיל בגזירת עירין פתגמא, על גברא דנא הרבה אשמה והחטיא את הרבים ביד רמה, על כן יאמרו המושל'ים לעשות נקמה, לעיני כל העם חטא הרבים תלוי.

זאת ועוד הודיעני נא, אם שלוש אלה אחד בגדר ולא יתפרדו, ואין דבר נכתב ונחתם במותב תלתא בלתי אם נועדו, אם כן איפא, יחויב בהכרח שהיו שותפים בהולדה ובאו ונחו שלושה ראשים בבטן העלמה תשעה חדשים, דאם לא כן היה שינוי גמור מקעקע בירת אמונתכם, הבן והרוח ישכבו שניים בין תנור וכיריים - ואלהינו בשמיים! נמצא משיחכם מוליד עצמו והוא אב ובן היפך מאמר המצטרף, ושני הפכים לא יכוננו בנושא אחד, והם כנראה שלושה אבות מלאכות בלתי תולדה. אדהכי והכי ברא דעלובתא לא ידענו מה היה לו, ואם הם שוין במעלה למה מקדימים זכירת האב לבן כדרך כל הארץ, וזה כפי דבריכם הבל המה נמנע בחק האלהות.

מקורות והערות

יב. רמז לנסים והנפלאות כביכול שחולל יש"ו. יג. רמז ליש"ו הנצרי.

ואתה בן אדם כי תלך במו אש בגיא בן הנם – תדע ותשכיל מה זה היה לבניך, אתה ורעך אש תאכלכם, וקראתם בשם אלהיכם, אשר יענה באש גם אנכי ככם בתוך הבאים, משה אמת ותורתו אמת ואנחנו בדאים! טו

מקורות והערות

יד. כי תראה אותו שם...

טו. קטע נפלא זה שנכתב בחריפות ובתייחכום, ומכיל מליצות שנונות ויפות לניגוח אמונת הנוצרים והבליהם, הינו העתקת הקדמתו של ר' אברהם רומאנו זצ"ל - חכם איטלקי בסביבות המאה השנייה לאלף הששי - מספרו שלא נדפס "סלע המחלקות". [ספר זה הוא כנראה ספר ויכוח נגד הנוצרים, אולם בספר אוצר הגדולים ח"ב [מ.מ. זלאטקין, ירושלים תשכ"ה] כתב, שהספר מכון היה נגד הפאטריארך היווני בקושטא קיריל לוקאריס] הספר נשאר בכתב יד ועקבותיו אבדו, אולם הקדמתו נותרה לפליטה והיא נדפסה בראש ספר "מלחמת חובה", קושטא ת"ע, ספר שתוכנו ליקוטי ויכוחים שונים נגד הנוצרים כמו ויכוח הרמב"ן זצ"ל, ויכוח ר' דוד קמחי זצ"ל, סתירת אמונת הנוצרים לר' שמעון דוראן זצ"ל ועוד.

האבר"ך לא ראה את ספר "מלחמת חובה", ואת הדברים שכתב כאן העתיק מהחכם הסלוניקאי ר' דוד שאול ז"ל שהתארח אצלו בטרפולי, וכנראה גם הוא לא העתיק מהמקור. העתקה זו היתה מלאה בשיבושים קשים, חסרות ויתרות, והדברים היו משוללי הבנה, נוסף לזאת סברו הם בטעות כי חיבור מליצי זה הם דברים שכתב שמעון כיפא...! ולכן העתיקו האבר"ך כאן אחרי סיפור יש"ו.

שמעון כיפא הנזכר כאן המכונה במסורת הנוצרית "פטרוס הקדוש" [פטרוס ביוונית הוא סלע - מקבילה למילה הארמית כיפא] הוא אחד משנים עשר שלוחיו של אותו האיש ונחשב לאפיפיור הראשון. על פי המסופר בבית החדשה שמו היה שמעון בר יונה, ובעוסקו בדייג עם אחיו אנדרו בכנרת, פגש את ישו ונספח למחנהו. להבדיל מהמסורת הנוצרית, בקרב חכמי ישראל הוא אישיות שנויה במחלוקת והדעות אודותיו חלוקות. יש מחכמי ישראל שכתבו עליו שהיה צדיק גמור שעזר מאוד

לחכמי ישראל במלחמתם נגד "הפריצים" - תלמידיו ומעריציו של אותו האיש. כפי שמסופר במעשה הקודם. באותה תקופה לא היה הבדל גדול בין היהודים לבין מעריצי אותו האיש, והאמונה שהאמינו בו חילחלה לשכבות רבות בציבור והיתה סכנה שתסחוף אחריה רבים וטובים מהמון העם שלא ראה פסול בתופעה וחשבו את אותו האיש לקדוש ונשגב, אותם מאמינים, נלחמו ממש בחכמי ישראל הנאמנים וחוללו צרות רבות בעם ישראל. בהשפעת החכמים, החל שמעון כיפא - שהיה ידוע בחוגי הנצרות כתלמידו של אותו האיש - לספר כי אותו האיש נתגלה אליו ומסר לו מצוות שונות שתכליתם ליצור חיץ ברור והבדל תהומי בין מאמיניו לבין הנאמנים לתורת ישראל, כשמטרתם של החכמים היתה ליצור במשך הזמן הפרדה שגם ההמון הפשוט לא יתקשה להבחין בה בין הנצרות ולהבדיל היהדות.

ואכן שמעון כיפא מילא את תפקידו זה באמונה, ובזמן קצר נפרדו לנצח דרכיהם של הנוצרים מעל דרכם של היהודים. על פי המסורת, הבין שמעון כיפא כי על מנת שהתחזותו תחזיק מעמד יהיה עליו מעתה ואילך לבלות את כל חייו בין הנוצרים והוא לא יוכל להמשיך לקיים את מצוות היהדות, והחכמים הבטיחו לו כי הם מקבלים על עצמם את כל העונש המעותד לבא עליו בגין כך ואל לו לחשוש מצעד זה. ואכן, כאשר חולל שמעון כיפא את המפנה בין מאמיני אותו האיש, הוא נאלץ להסתגר במגדל אשר בנו לו מעריציו ושם ניוון מלחם ומים בלבד על מנת לא להתגאל בפת בגם, והיה עוסק בתורת משה בסתר וחיבר כמה פיוטים שאותם שלח בהחבא לחכמי ישראל.

נאמן לתפיסה זו, ששמעון כיפא מסר נפשו ממש למען עם ישראל הוא רבנו תם נכדו של רש"י הכותב עליו ש"לא היה מעולם מאמין באמונה החדשה

מקורות והערות

שר' שמעון כיפרי יסד אותו עד מי ידמה לך ומי ישווה לך וכו' והמהדיר הרב הרשלר זצ"ל מעיר שם, כי גם במחזור ישן דפוס זולצבאך נמצא ששמעון כיפא חיבר תפילה זו. אולם רש"י [מצוטט במחזור ויטרי הלכות פסח סימן סו', וכן בספרו איסור והיתר] יוצא בתוקף נגד הקביעה ששמעון כיפא חיבר את תפילת נשמת כל חי או את תפילת אתן תהילה: "...ויש שאומרי' על אותו נבל שמעון פטר חמור שהיא טעות של רומה יסדו עם אתן תהילה ושאר תפילות כשהיה על הסלע. וחס ושלום שלא תהיה זאת בישר'. וכל האומר דבר זה כשיבנה בית המקדש יביא חטאת שמנה:"

צריך גם להוסיף כאן, כי יש מחכמי ישראל הטוענים שהסיבה לתענית בתאריך ט' בטבת היא, משום שביום זה נפטר שמעון כיפא. כידוע בשלחן ערוך [סימן תק"פ סעיף ב'] כתוב שלא ידועה הסיבה לתענית זו, אולם, בעל ה"ברוך טעם" הגאון ר' ברוך פרנקל תאומים מלייפניק זצ"ל כתב בהגהותיו לשו"ע כי מצא בכתב יד שסיבת תענית זו היא פטירתו של שמעון כיפא בתאריך זה. כמוהו גם הגאון ר' אהרן ווירמש זצ"ל בעל "מאורי אור" כתב שזו הסיבה לתענית זו [חלק ה' - עוד למועד, עמ' קי', מיץ, תקפ"ב].

אולם, ר' יצחק בן ר' משה הלוי דוראן [ידוע בכינויו הלועזי "פרופיט דוראן", או "האפודי" על שם ספרו "מעשה אפד"] שהיה מומחה ובקי בנצרות ובתולדותיה [חי ופעל בספרד בסביבות שנת קנ"א] כותב בספרו "כלימת הגויים", כי שמעון כיפא לא היה אלא עם הארץ מתלמידי ישו, ומעולם לא נמנה על חכמי ישראל, והוא שולל את הגרסה שהוא חבר לנוצרים בשליחות חכמי ישראל, וכן שהסתגר בסוף שנותיו, ולדעתו אישיות דלה כזו לא היתה יכולה לחבר את התפילות המיוחסות לו. לדבריו של האפודי אנו מוצאים חבר בדמותו של ר' אברהם רומאנו מחבר הקטע דלעיל, שגם מדבריו נשמע בוז ולעג לשמעון כיפא.

[נצרות], ושהיה כוונתו בכל אשר עשה לשם שמים". [מחזור ויטרי לרבינו שמחה, יוצא לאור ע"י ר' שמעון הלוי איש הורוויץ, סי' שכ"ה, הערה ה', (עמ' 362), הוצאת "א" מכון להוצאת ספרים, ירושלים, תשכ"ז]. כמו כן גם ר' יהודה החסיד כותב שהיה צדיק: "יהודי שהמיר מכנין לו שם וכו' ואפילו לצדיק והם תועים אחריו, כגון שמעון כיפא שאומרים פטר חמור" [ספר חסידים הוצאת מכון ראשונים סי' קצא']. גם בספר "דקדוקי סופרים" לר' רפאל נתן נטע רבינוביץ מובא קטע מפירושו רש"י במסכת עבודה זרה דף י' ע"א דבור המתחיל 'כתב ולשון', שהושמט בידי הצנזורה המתחיל כך: כתב ולשון - של רומיים מאומה אחרת באה להן אחרים תקנו להן כל ספריהם = מכאן השמטת הצנזורה = אחרים תקנו להם כל ספרי טעותם יוחנן פאולוס פיטרו' והם יהודים היו. לשון הוא גראמטיקא הוא הלשון שמדברים בו הגלחים הם שנו ועקמו הלשון ועשו להם הבל לחשבם בפני עצמם ולסלקם מעל ישראל, ולא שכפרו, כי לטובתן של ישראל נתכוונו, אלא מפני שראו ישראל בצער ובדוחק מתלמידי ישו עשו עצמם כאלו הם עמו בקדישות וצוו עליהם הבל כמפורש בספור תליית ישו".

נאמן למסורת זו, מוסר רבנו תם כי שמעון כיפא חיבר את אחת התפילות הנאמרות במוסף של יום הכיפורים בקרב עדות אשכנז - "אתן תפילה": "... ורבינו יעקב בר' מאיר פוסק. דבכל י"ח ברכות יכול אדם לחדש בין דברים שהן הודאה ותפילה. בין דברים שהן צרכיו. הואיל ומעין ברכה הוא מחדש. ולא הוי הפסק ברכה כלל. ומותר להאריך בהן כעין קרובות תפילות וסליחות שמסרו לנו רבותי' אנשי השם. מימות שמעון כיפא שיסד סדר של יום הכיפורים. אתן תהלה. ור' אלעזר בירבי קליר שהיה תנא. ויסד קרובות למועדי השנה." [מחזור ויטרי סימן שכה ד"ה ת': גרסי'].

גם ב"סידור ר' שלמה ב"ר שמשון מגרמייזא" [דף קנ"ג] כתוב: "נשמת כל חי - מר' יודא ב"ר יעקב

אוצר החכמה

מעשה צדיקים

קצב